

معاونت امور توانبخشی

**دستورالعمل شرایط و ضوابط اختصاصی مراکز توانبخشی معلولان
(غیر دولتی روزانه آموزشی و توانبخشی ضایعه نخاعی)**

دستورالعمل شرایط و ضوابط اختصاصی مراکز توانبخشی معلولان
(غیردولتی روزانه آموزشی و توانبخشی ضایعه نخاعی)
(ظرفیت ۵۰ نفر)

ماده ۱

تعاریف

۱-۱- معلول ضایعه نخاعی

فردی است که به علت آسیب یا ضایعه در نخاع یا ستون فقرات دچار فلج کامل یا نسبی نیمه تحتانی تنه و اندام های تحتانی (پاراپلژی) و یا دچار فلج کامل یا نسبی نیمه فوقانی و تحتانی تنه و اندام های فوقانی و تحتانی (کوادری پلژی) و سایر عوارض ناشی از آسیب به نخاع نظیر از دست دادن کنترل حسی و حرکتی، دفع ادرار و مدفوع و کاهش خون رسانی به بافت ها و در نتیجه تشکیل زخم فشاری و غیره گردیده است.

۱-۲- مرکز غیردولتی روزانه آموزشی توانبخشی ضایعه نخاعی

مرکزی است که توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی با کسب مجوز از سازمان بهزیستی، به منظور فراهم آوردن مجموعه کاملی از مراقبت های توانبخشی و آموزشی مورد نیاز افرادی که دچار ضایعه نخاعی و عوارض ناشی از آن شده اند، تاسیس گردیده است.

ماده ۲

شرایط تخصصی متقاضی و مسئول فنی

۲-۱: شرایط تخصصی متقاضی:

دارا بودن حداقل مدرک تحصیلی پزشکی و یا کارشناسی در رشته های پیراپزشکی ، توانبخشی، روانشناسی، مددکاری اجتماعی

۲-۲: شرایط تخصصی مسئول فنی:

دارا بودن حداقل مدرک تحصیلی دکترا در رشته تخصصی طب فیزیکی و توانبخشی و یا دکترای عمومی با دو سال سابقه کار مرتبط ، کارشناسی ارشد فیزیوتراپی یا کاردرمانی با دو سال سابقه کار مرتبط.

تبصره: در صورت عدم وجود مسئول فنی با مدرک بالاتر از کارشناسی در منطقه، مدرک کارشناسی در رشته های مذکور با ۵ سال سابقه کار مرتبط و به شرط انتشار فراخوان در نشریات معتبر استان و با هماهنگی دفتر تخصصی مربوطه در سازمان بهزیستی کشور قابل قبول می باشد.

ماده ۳

ضوابط پذیرش و شرایط ترخیص

۳-۱: ضوابط پذیرش

- معلولان ضایعه نخاعی به هر علت (تروما، یترورژنیک، اکتسابی، مادرزادی و...) بدون عوارض ذهنی یا روانی، دارای وضعیت ثابت از لحاظ جراحی مغز و اعصاب و بدون مشکلات تهدید کننده حیات
- افراد معلول ضایعه نخاعی با عوارض ثانویه ناشی از معلولیت

۳-۲: شرایط ترخیص

- رسیدن به سطحی از توانمندی جسمی و روانی لازم برای داشتن مشارکت فعال در خانواده و جامعه
 - فراهم بودن بستر مناسب در خانواده برای برقراری ارتباط موثر و مداوم با فرد
 - فراهم بودن شرایط تداوم توانبخشی و درمان از طریق مراکز پیگیری درمان و توانبخشی در منزل و کارگاه های حمایت شده تولیدی
- تبصره ۱:** ترخیص از هر یک از مراکز توانبخشی به تشخیص تیم توانبخشی مرکز به سرپرستی و تأیید مسئول فنی خواهد بود.
- تبصره ۲:** در صورت رضایت خانواده و مراجع برای ترخیص و یا عدم تمایل به ادامه حضور در مرکز، با اطلاع ستاد بهزیستی شهرستان، ترخیص امکان پذیر است.

ماده ۴

فرایند ارائه ی خدمات در مرکز

- پس از طی مراحل پذیرش، فرایند ارائه ی خدمات در مرکز به ترتیب ذیل صورت می پذیرد:
- ارزیابی تخصصی اولیه توسط اعضای تیم تخصصی
 - تشکیل پرونده ی تخصصی (درمانی - توانبخشی، آموزشی و حمایتی)
 - تعیین اهداف توانبخشی فرد، به منظور قادر سازی، جبران محدودیت های عملکردی و دستیابی وی به سطح بالاتری از مشارکت در زندگی فردی و اجتماعی و نهایتاً افزایش کیفیت زندگی؛ در یک بازه ی زمانی مشخص
 - توسط تیم تخصصی - در جلسه ی گروهی
 - تدوین و طراحی برنامه ی توانبخشی، منطبق با اهداف فوق و با مشخص شدن شرح وظایف هریک از اعضای تیم
 - اجرای برنامه ی توانبخشی و ثبت کلیه ی اقدامات، نتایج حاصله و اقدامات پیگیری در پرونده ی تخصصی
 - برگزاری جلسات Case Conference به صورت ماهیانه - با حضور کلیه افراد تیم توانبخشی - و بررسی نتایج ارزیابی های دوره ای، به منظور مشخص شدن وضعیت پیشرفت و یا پسرفت فرد در روند توانبخشی و باز تعریف برنامه ی فوق در صورت پسرفت فرد
 - برنامه ریزی ترخیص برای افرادی که روند فوق را با موفقیت طی نموده اند، شامل:
آهاده ساز فرد و خانواده و ارائه برنامه پگ برابرا دستاب به سطوح بالاتر

ماده ۵

خدمات آموزشی ، توانبخشی

- ارائه خدمات توانبخشی (فیزیوتراپی، کاردرمانی،) مورد نیاز هر فرد تا رسیدن به حداکثر بازتوانی ممکن حسی حرکتی عضلات درگیر و غیردرگیر
- مشاوره روانشناسی و بررسی مشکلات روحی روانی فرد و خانواده و حمایت لازم روانی و اجتماعی افراد جهت سازگاری با آسیب خود
- ارائه خدمات آموزشی نظیر آموزش فعالیت های روزمره زندگی، مهارت های روزانه زندگی، انتقال و سایر مراقبت های فردی لازم و مشاوره تغذیه جهت بهبود وضعیت تغذیه
- آماده سازی معلولان ضایعه نخاعی و آموزش آنان جهت استفاده از وسایل کمک توانبخشی (ویلچر، عصا، واکر، و)
- آموزش در زمینه توانایی تصمیم گیری، توانایی حل مشکلات، توانایی تفکر خلاق و برقراری ارتباط مؤثر، سازگاری پس از آسیب و فائق آمدن بر بحران های روحی و استرس ها
- آموزش حرفه ای متناسب با سطح آسیب نظیر آموزش رایانه، فعالیت های هنری و
- آموزش خانواده، دوستان و مراقبین

تبصره ۱: ساعت فعالیت در این مراکز ساعت ۸ صبح الی ۱۴ و روزهای پنجشنبه از ساعت ۸ صبح الی ۱۲ می باشد.

تبصره ۲: این مراکز در صورت نیاز و با هماهنگی سازمان بهزیستی می توانند در شیفت بعدازظهر نیز ارائه ی خدمت نمایند. ساعت کار در شیفت بعداز ظهر ۱۴ تا ۱۷ می باشد.

تبصره ۳: در صورت وجود ظرفیت خالی یارانه ای در شیفت صبح، مرکز می تواند با رعایت کلیه ضوابط و مقررات و ساعات کاری حاکم بر شیفت صبح، حداکثر تا سقف ۳۰ درصد ظرفیت، نسبت به پذیرش توانخواه یارانه بگیر در شیفت بعدازظهر اقدام نماید.

تبصره ۴: سرو غذای گرم و میان وعده برای معلولانی که بصورت تمام وقت از خدمات مرکز استفاده می نمایند الزامی می باشد.

ماده ۶

نیروی انسانی

۱-۶: نیروی انسانی تخصصی

- مسئول فنی: بصورت تمام وقت
- کارشناس پرستاری: یک نفر بصورت تمام وقت
- کارشناس فیزیوتراپی: یک نفر بصورت تمام وقت
- کارشناس کاردرمانی: یک نفر بصورت تمام وقت

- کارشناس گفتاردرمانی: در صورت نیاز مراجعین به گفتاردرمانی بصورت پاره وقت یک روز در هفته
- کارشناس روانشناسی بالینی: یک نفر بصورت پاره وقت دو روز در هفته
- کارشناس تغذیه: یک نفر ماهیانه یک بار
- مربی آموزشی: یک نفر بصورت تمام وقت
- مربی امور هنری: یک نفر هفته ای ۸ ساعت

تبصره ۱: ارجاع معلول در بدو پذیرش به مطب پزشک عمومی، (به منظور چک کردن وضعیت سلامت معلول) و تامین هزینه ی ویزیت وی از وظایف مرکز می باشد.

تبصره ۲: هریک از نیروی انسانی تخصصی در صورت انطباق شرایط با مسئول فنی، می تواند به عنوان مسئول فنی معرفی شود.

تبصره ۳: مربی آموزشی در صورت گذراندن دوره ی هنری مصوب سازمان بهزیستی کشور می تواند به طور همزمان به عنوان مربی هنری انجام وظیفه نماید.

تبصره ۴: در مناطق محروم از نیروی انسانی متخصص، می توان به جای دو کارشناس کاردرمان و فیزیوتراپ، با نظر و هماهنگی اداره کل بهزیستی استان، از یک کارشناس و یک کمک کارشناس استفاده کرد.

۶-۲ ردهوی انسانی غوه تخصصی

- آشپز یک نفر (در صورت عقد قرارداد با شرکت های تهیه ی غذا، نیازی به بکارگیری آشپز وجود ندارد)
- خدمه دو نفر

تبصره ۱: تعداد کارکنان پیشنهادی در این دستورالعمل مربوط به مرکز با ظرفیت ۵۰ نفر بیمار بوده و لذا در مراکز با ظرفیت بالاتر و یا پایین تر به نسبت باید تعداد نیروی انسانی مشخص گردد.

تبصره ۲: کلیه کارکنان هر مرکز موظف به شرکت در دوره های آموزشی مرتبط که از سوی سازمان بهزیستی کشور مشخص می شود خواهند بود.

ماده ۷

شرح وظایف ردهوی انسانی

۷-۱- کارشناس فیزیوتراپی

- ارزیابی
- هدایت خاصیت انعطاف پذیری سیستم عصبی (نوروپلاستیسیته) در جهت صحیح
- بهبود انعطاف پذیری در مفاصل (جهت جلوگیری از کوتاهی های عضلانی و خشکی مفاصل به علت بی حرکتی)
- ارزیابی قدرت عضلات اندام ها به صورت فعال، به منظور ارتقاء فرد از یک سطح پایین تر به سطح بالاتر
- آموزش های حرکتی و تمرینات متمرکز

- آموزش وضعیت های صحیح ایستادن و راه رفتن به فرد و خانواده
- ارزیابی حسی و به کار گیری تکنیک های بازگشت حسی
- آموزش نحوه انجام تمرینات عملکردی را با توجه به شرایط فرد. تمرینات عملکردی باعث به کارگیری مفاصل بیشتری در یک عمل خاص می گردد و به تدریج با پیشرفت فرد، سرعت تمرین و سطح آن افزایش می یابد.
- تنظیم یک برنامه منظم جهت افزایش هماهنگی و تعادل میان گروه های عضلانی در وضعیت های مختلف که با توجه به شرایط و پیشرفت فرد تغییر می یابد.
- تشکیل پرونده و ثبت اقدامات، نتایج حاصله و اقدامات لازم جهت پیگیری

۲-۷- کارشناس کاردرمانی

- ارزیابی حسی و حرکتی
- بهبود توانایی های حسی حرکتی
- بازآموزی مهارت های مورد نیاز برای انجام فعالیت های روزمره مانند نظافت شخصی، آماده کردن غذا، و ...
- آموزش استراتژی های جبرانی در انجام فعالیت ها
- برنامه ریزی حرکتی برای بیمار و شکستن فعالیت ها به اجزای کوچکتر و آموزش ترتیب و توالی حرکات
- کمک به فرد در توسعه و استفاده از اوقات فراغت خود به منظور ارتقاء سلامت، استقلال آنها، و کیفیت زندگی آنها.
- ارزیابی حرفه ای و آموزش مهارت های شغلی به منظور کمک به فرد برای بازگشت به شغل.
- آموزش به خانواده به منظور پیگیری اقدامات درمانی در منزل
- تهیه اسپیلنت و وسایل کمک توانبخشی و در صورت امکان ارجاع به مراکز دیگر
- تشکیل پرونده و ثبت اقدامات، نتایج حاصله و اقدامات لازم جهت پیگیری

۳-۷- کارشناس پرستاری

- کمک به حفظ سلامتی جسمانی از طریق کنترل علائم حیاتی
- نظارت بر نحوه ی مصرف داروها
- نظارت بر رعایت بهداشت فردی و اجتماعی
- گزارش هرگونه تغییر در سطح سلامت
- پیگیری امور پاراکلینیکی
- تشکیل پرونده و ثبت اقدامات، نتایج حاصله و اقدامات لازم جهت پیگیری

۴-۷- کارشناس روانشناسی بالینی

- ارزیابی بالینی
- همکاری با تیم توانبخشی در تدوین طرح توانبخشی فرد
- مصاحبه و مشاوره با فرد و خانواده
- گروه درمانی

- آموزش مهارت های روانی و اجتماعی به فرد و خانواده (مهارت های برقراری ارتباط، حل مسئله، مقابله با فشار روانی، مدیریت بحران و.....)
- تشکیل پرونده و ثبت اقدامات، نتایج حاصله و اقدامات لازم جهت پیگیری

۵-۷- مربی امور هنری

- ارزیابی و کشف استعداد های هنری هریک از توان خواهان در شاخه های هنرهای نمایشی، تجسمی، موسیقایی
- تدوین برنامه آموزشی در شاخه های هنری فوق الذکر با در نظر گرفتن نیازها، توانمندی، استعداد و علاقمندی آن ها و با مشورت با سایر اعضای تیم توانبخشی
- اجرای برنامه های آموزشی هنری تدوین شده برای هریک از توان خواهان بصورت فردی یا گروهی
- تشکیل پرونده هنری برای هریک از توان خواهان و درج گزارش ماهیانه

۶-۷- مربی آموزشی

- اجرای برنامه های آموزشی و توانبخشی تدوین شده توسط تیم تخصصی، تحت نظارت کارشناسان مربوطه و با همکاری کمک مربی
- ثبت و گزارش اقدامات و نتایج حاصله

۷-۷- کارشناس تغذیه

- ارزیابی تخصصی
- تنظیم برنامه ی غذایی متناسب
- آموزش خانواده ی افراد مبتلا به فلج مغزی در زمینه برنامه ی غذایی مناسب و وضعیت محی طی و بدنی مطلوب فرد در زمان تغذیه
- مشاهده ی وضعیت تغذیه توانخواهان در مرکز و رفع مشکلات
- تشکیل پرونده و ثبت اقدامات، نتایج حاصله و اقدامات لازم جهت پیگیری

ماده ۸

فضای فیزیکی

- فضای مرکز باید جهت دسترسی و سهولت تردد افراد معلول کاملاً مناسب سازی شده و دارای فضاهای زیر باشد:
- اتاق فیزیوتراپی: با مساحت حداقل ۱۸ متر مربع
 - اتاق کاردرمانی و آموزش فعالیت های روزمره زندگی (ADL): با مساحت حداقل ۲۰ متر مربع
 - اتاق پانسمان و اقدامات پرستاری سربایی: با مساحت حداقل ۱۲ متر مربع است و در آن اقداماتی نظیر پانسمان و

تزریقات صورت می گیرد.

- واحد توانبخشی آموزشی: با مساحت حداقل ۱۲ متر مربع
- اتاق روانشناس: با مساحت حداقل ۹ متر مربع
- اتاق انتظار
- اتاق درمان: محل نگهداری تمام وسایل درمانی مورد نیاز اعم از دارو، سرنگ، سر سوزن، سرم، وسایل سونداژ و ... می باشد. یخچال جهت نگهداری موادی که برای نگهداری نیاز به دمای پایین دارند، مورد نیاز است.
- اتاق وسایل: برای وسایل پزشکی استریل و غیراستریل به جز داروها و نگهداری تجهیزات اختصاصی مورد نیاز روزانه در مرکز نظیر برانکارد، صندلی چرخدار، تجهیزات ترانسفر و سایر تجهیزاتی که ممکن است برای مدتی استفاده نشوند تدارک دیده شده است و نیز این اتاق، محلی برای نگهداری وسایل مورد استفاده در نظافت بخش می باشد.
- سرویس بهداشتی: به تعداد مورد نیاز که سرویس بهداشتی باید گنجایش ویلچر را داشته باشد.
- دفتر مسئول فنی: با مساحت حداقل ۱۲ متر مربع
- اتاق پذیرش: شامل فضایی برای پذیرش، تشکیل پرونده و نگهداری اطلاعات مربوط به افراد ضایعه نخاعی و تجهیزات کامپیوتری ذخیره کننده اطلاعات است.

ماده ۹

تجهیزات و لوازم تخصصی

۹-۱- تجهیزات پزشکی و کمک توانبخشی

- تخت معاینه
- دستگاه اندازه گیری فشارخون
- گوشی پزشکی
- درجه اندازه گیری حرارت بدن
- افتالوسکوپ
- اتوسکوپ

- پاراوان
- ساکشن
- کپسول اکسیژن
- ترالی اورژانس
- لوازم خدمات پرستاری
- لوازم پزشکی بهداشتی مصرف شدنی
- تشک مواج
- ویلچر
- واکر ساده و چرخدار
- انواع عصا

۲-۹- وسایل مورد نیاز فیزیوتراپی و کاردرمانی

به تناسب افراد خدمت گیرنده و با نظر کارشناس مربوطه